

<https://doi.org/10.28925/2412-2491.2024.223>

УДК 81'25

УКРАЇНСЬКИЙ ПЕРЕКЛАД АНГЛІЙСЬКОМОВНИХ ЛЕКСИКАЛІЗОВАНИХ КОНСТРУКЦІЙ (НА МАТЕРІАЛІ ЗАГОЛОВКІВ BBC NEWS ТА BBC NEWS УКРАЇНА)

Дейкун О.П.

Київський національний лінгвістичний університет

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0001-7363-4811>

oleksii.deikun@knu.edu.ua

This work is licensed under the Creative Commons Attribution 4.0 International License. To view a copy of this license, visit <http://creativecommons.org/licenses/by/4.0/> or send a letter to Creative Commons, PO Box 1866, Mountain View, CA 94042, USA.

У статті аналізуються моделі перекладу англійськомовних лексикалізованих конструкцій, що складаються з постійного й змінного елементів, на матеріалі заголовків новинних сайтів BBC News і BBC News Україна. Постійний складник – це узагальнено-стабільний острівець надійності, який має фіксовану фонологічну форму і зберігається в різних контекстах, а змінний – це залежний елемент, вибір якого визначається комунікативною ситуацією. У роботі вперше встановлено, що англійськомовні лексикалізовані конструкції у складі заголовків BBC News відтворюються на сайті BBC News Україна за чотирма семантичними моделями: реперспективізації, узагальнення або конкретизації значення українських складників лексикалізованих конструкцій оригіналу, а також граматикалізації. Використання моделі реперспективізації передбачає зміщення фокусу уваги з одних характеристик референта в оригіналі на інші в перекладі за допомогою прикметника або іменника. За узагальнювальної моделі перекладу англійських лексикалізованих конструкцій семантика їхніх складників переходить із базового рівня категоризації, пов'язаного з перцептивним досвідом мовців, на суперординатний, співвідносний з узагальненням. За моделі конкретизації значення компонентів лексикалізованих конструкцій оригіналу переходить у перекладі з базового рівня категоризації на субординатний, зосереджений на конкретних виявах референтів. Відмінності в рівнях категоризації, задіяних у межах перекладацьких моделей узагальнення і конкретизації, пояснюються специфікою картин світу британців та українців, зумовленою історією й особливостями побутування народів. Моделі граматикалізації передбачають, що лексикалізовані одиниці оригіналу відтворюються в українському тлумаченні прийменниковими конструкціями на позначення ВМІСТИЩА та підрядними означальними структурами, котрі уточнюють властивості референтів.

Ключові слова: переклад, лексикалізована конструкція, заголовок, BBC News, BBC Україна

Deikun O.P. Ukrainian Translation of English Lexicalized Constructions: A Case of BBC News and BBC News Ukraine Headlines

Drawing on the headlines from the BBC News and BBC News Ukraine websites, the paper seeks to identify the patterns of translating English lexicalized constructions consisting of fixed and

non-fixed elements. The fixed component is considered to be a stable island of reliability that has a phonological form unchanged in different contexts, while the non-fixed component is dependent and selected according to the communicative situation. The paper is the first study finding that English lexicalized constructions in BBC News headlines are translated on the BBC News Ukraine website according to four semantic patterns: re-perspectivation, generalization or specification of the meaning of the Ukrainian components of the English lexicalized constructions, as well as grammaticalization. The implementation of the re-perspectivation pattern involves shifting the focus of attention from one feature of a referent in the original to a different one in the translation with the help of adjectives or nouns. Within the generalization translation pattern of English lexicalized constructions, the semantics of their components shifts from the basic categorization level, associated with the speakers' perceptual experience, to the superordinate level involving generalization. According to the specification pattern, the semantics of the English lexicalized constructions' components shifts in translation from the basic to the subordinate categorization level, focusing on the specific features of referents. The shifts in the categorization levels, characteristic of the generalization and specification translation patterns, results from the peculiarities of the British and Ukrainian worldviews brought about by the nations' histories and lifestyles. The grammaticalization patterns render the English lexicalized constructions into Ukrainian by the prepositional structures denoting CONTAINER and by the relative structures specifying the features of referents.

Keywords: translation, lexicalized construction, headline, BBC News, BBC News Ukraine.

Вступ. Поточні розвідки в царині медійної транслятології свідчать про її зосередження на вивченні способів тлумачення різножанрових текстів (Venouci et al, 2020), серед яких важливе місце посідають заголовки (Jiang 2019; 2022). Як мінітексти, заголовки новин не лише стисло повідомляють читачам про зміст повідомлення (Van Dijk, 1988), а й привертають і утримують їх увагу (Potapenko, 2021, p. 5), спонукаючи прочитати новиний текст повністю (Chen et al., 2015; Kuiken et al., 2017). Водночас у медійному перекладознавстві триває пошук мінімальних одиниць відтворення змісту тексту іншою мовою, до яких зараховують слово, фразу, одне чи кілька речень (Thunes, 2017), а віднедавна і морфосинтаксичні конструкції (Benigni, 2015). Важливість залучення останніх зумовлено кількома причинами. По-перше, їх вважають поєднанням форми та функції, вкоріненим у довгостроковій пам'яті людини (Croft, 2022, p. 5), або форми й значення (Hoffmann, 2022, pp. 4-5), які зазнають мінімальних змін під час використання в різних контекстах (Dąbrowska, 2010, s. 203). По-друге, конструкції вербалізуються в різних формах: від слів (Hoffmann, 2022, p. 9), морфем, ідіом (Ungerer et al., 2023, pp. 11-12) до окремих синтаксичних структур (Hilpert, 2021). По-третє, конструкції перебувають на різних рівнях абстракції та складності й розглядаються як основні одиниці знання певної мови (Ungerer et al., 2023, p. 1).

Аналіз теоретичних і практичних розвідок виявив, що дослідники виокремлюють низку морфосинтаксичних конструкцій: аппозитивні

(Gunawan et al., 2023; Speranza et al., 2023); транзитивні й нетранзитивні (Bidgood et al., 2021); герундіальні (Rudanko et al., 2022); казуативні та заперечні (Шилінська et al., 2023), дієприкметникові (Spyropoulos, 2023), порівняльні (Білик et al., 2020); а також екзистенційні й локативні (Paul et al., 2020). А втім, перекладу конструкцій різних типів присвячено незначну кількість розвідок: вони розглядають особливості тлумачення англійськомовних компаративних конструкцій в українському науково-популярному дискурсі (Leleka et al., 2023), способи відтворення англійських синтаксичних конструкцій українською мовою (Антонюк et al., 2023), стратегії перекладу емпатичних конструкцій в арабськомовних релігійних текстах англійською мовою (Mohammed et al., 2023) і відтворення німецьких дієприкметникових конструкцій в українських офіційно-ділових текстах (Ivanytsia, 2020).

Водночас сучасні дослідження здебільшого зосереджені на виокремленні й перекладі граматикалізованих конструкцій, оминаючи увагою лексикалізовані структури, яким присвячена ця розвідка. *Лексикалізовані конструкції* складаються з двох і більше елементів. Головний складник розглядають як абстрактно чи узагальнено-стабільний острівець надійности (Albright, 2002, pp. 684-685; Tomasello, 2000, pp. 62-63); або субстантивний елемент, що має фіксовану фонологічну форму (Hoffmann, 2022, p. 5). Залежний елемент вважають схематичним, адже його слот може заповнюватися змінними елементами (Hoffmann, 2022, p. 5). Так, у лексикалізованих структурах *Namibia's president – президент Намібії* залежний компонент представлено назвами країни *Namibia's – Намібії*, які можна замінити найменуванням будь-якої іншої держави. Іншими словами, острівець надійности, або субстантивний елемент (Hoffmann, 2022), постає як *постійний складник*, а схематичний елемент – як *змінний*. Відповідно лексикалізовані конструкції розглядаємо як поєднання постійного і залежно-змінного складників.

Методологія дослідження. Матеріалом розвідки слугують англійськомовні заголовки новинного сайту BBC News (<https://www.bbc.com/news>) та їхні українськомовні відповідники на BBC News Україна (<https://www.bbc.com/ukrainian>) за 2021-2024 роки.

Використана в цій статті конструкційна методика передбачає три етапи дослідження відтворення англійськомовних лексикалізованих конструкцій українською мовою: *відбірково-порівняльний*, *класифікаційний* і *кореляційний*.

На *відбірково-порівняльному етапі* застосовано метод суцільної вибірки для виокремлення витлумачених українськомовних заголовків на вебсторінці BBC News Україна (<https://www.bbc.com/ukrainian>) та їхніх англійськомовних оригіналів на BBC News (<https://www.bbc.com/news>). Спочатку відшукуємо перекладений українською мовою заголовок, котрий зазвичай повідомляє про закордонні події, напр.: "*Невидимий восьмий континент. Вчені повністю нанесли на карту Зеландію*" (BBC Україна, 29.09.2023). Опісля звертаємося до англійської вебсторінки BBC News і знаходимо оригінал перекладеного відповідника, за потреби відвідуючи секції за тематикою заголовка, зокрема в нашому випадку "Science" ("Наука"): *The missing continent that took 375 years to find* (BBC News, 08.02.2021). Значну різницю в датах пояснюємо тим, що окремі англійськомовні тексти новин наукового чи аналітичного характеру перекладають українською із затримкою, або публікують лише в разі недостатньої кількості інших інформаційних повідомлень.

На *класифікаційному етапі* у відібраних парах заголовків виявляємо морфосинтаксичні конструкції та їхні різновиди, передусім – лексикалізовані, які аналізуємо в цій статті. У наведеному вище заголовку оригіналу виокремлюємо лексикалізовану конструкцію *the missing continent*, що складається з двох елементів: постійного, представленого іменником *continent* на позначення території, і залежного, втіленого змінним прикметником *missing*. Водночас встановлюємо, що лексикалізованій конструкції оригіналу *the missing continent* відповідає аналогічна українська структура *невидимий восьмий континент*, де іменник *континент* є незмінним складником лексикалізованого відповідника, а два інших прикметники – *невидимий* і *восьмий* – змінними узалежненими елементами.

Кореляційний етап аналізу передбачає зіставлення елементів лексикалізованих конструкцій оригіналу й тлумачення для виявлення застосованих моделей перекладу. Відтворення англійської лексикалізованої структури *the missing continent* українською аналогічною конструкцією *невидимий восьмий континент* свідчить про дві особливості. По-перше, це залучення в перекладі додаткового прикметника *восьмий*, що слугує за змінний складник і модифікатор. Його уведення нагадує українським читачам черговість відкриття континентів, що дає підстави для висновку про застосування моделі розширення. По-друге, змінний компонент оригіналу *missing* із семантикою відсутності об'єкта в тлумаченні замінено на елемент *невидимий*, що вказує на об'єкт, який не сприймається перцептивними

органами людини. Відмінність у тлумаченні семантики змінних складників із супутньою модифікацією їхнього значення дає підстави для висновку про застосування моделі зміни перспективи. У підсумку стає зрозумілим, що лексикалізовану структуру *the missing continent* відтворено конструкцією *невидимий восьмий континент* із використанням двох моделей: розширення прикметником *восьмий* і зміни перспективи з відсутності об'єкта на його несприйняття змінними складниками *missing – невидимий*.

Результати дослідження та обговорення. Використання триетапної конструкційної методики дає змогу досягнути **мети статті** – виокремлення семантичних моделей українського перекладу лексикалізованих конструкцій англійських заголовків. Семантичні моделі охоплюють зміну в перекладі перспективи зображення референтів, узагальнення і конкретизацію значення змінних та/або постійних складників лексикалізованих конструкцій оригіналу, а також їхню граматикалізацію.

Перекладацька модель реперспективізації значення відповідників лексикалізованих конструкцій оригіналу передбачає зміну з однієї перспективи позначення референта в оригіналі на іншу в перекладі прикметниками та/або іменниками протилежної семантики. Цю модель представлено двома різновидами: *зміна перспективи зображення змінних складників* або *значення всієї лексикалізованої конструкції*.

Модель реперспективізації значення змінних складників втілено трьома варіантами змін: із суспільного статусу особи на її належність/фах; із національної характеристики індивідуума на релігійну; з внутрішньодержавної репрезентації країни на міжнародну.

Зміну суспільного статусу осіб на їхню належність/фах зумовлено тим, що позначувані знаменитості здебільшого відомі західній аудиторії, а тому в перекладі значення змінного компонента на позначення їхньої популярності замінюють на країну походження, пор.: *Paco Rabanne: **Celebrated designer dies aged 88** – Помер французький модельєр Пако Рабанн* (BBC 03 лют. 2023). Реперспективізацію зображення відомої особи з її відомості на національність досягають через заміну змінного складника оригіналу *celebrated* на *французький* у тлумаченні, адже ця знаменитість маловідома українському загалу, на відміну від знань про її країну.

Зміщення з національної перспективи на релігійну в змінних складниках перекладу передає така пара заголовків, пор.: ***Spanish bishop quit for love for erotic writer** – Католицький єпископ відмовився від сану - закохався в*

авторку еротичних романів (BBC 08 вер. 2021). Змінний складник *Spanish* на позначення національності єпископа відтворено елементом *католицький*, що вказує на його віросповідання і підлаштовується під картину світу українців, серед яких багато сповідують католицизм, особливо на заході держави. В окремих випадках змінні елементи на позначення національності особи можуть змінюватися її ім'ям, напр., *Russia's Putin – Володимир Путін*; *Poland's Duda – Анджей Дуда*; або одиницями на позначення індивідуальних характеристик, наприклад, особливості поведінки. Останнє відображено в конструкціях *Hardwick swan – нахабний лебідь*, де елемент *Hardwick* позначає англійське село і співвідноситься з прикметником *нахабний*, що вказує на поведінку птаха. Така зміна перспективи зумовлена тим, що англійське село Гардвік не входить до української картини світу і не може слугувати засобом диференціації лебедя.

Англійськомовний змінний компонент-означення на позначення організації може відтворюватися українською зі зміною внутрішньодержавної перспективи на міжнародну, пор.: *Slovakia elections: Populist party wins vote but needs allies for coalition – У Словаччині перемогла промосковська партія. Але їй ще належить сформувати коаліцію* (BBC 01 жов. 2023). У лексикалізованій конструкції оригіналу *populist party* змінний складник *populist* характеризує внутрішню політику провідної партії Словаччини, що більш важливо для європейських читачів. Однак в перекладі його відтворюють зі зміною на зовнішню перспективу означенням *промосковська* для акцентування міжнародної орієнтації партії на росію.

Зміна перспективи в семантиці всієї лексикалізованої конструкції оригіналу – це другий різновид реперспективізаційної моделі. Відповідно в перекладі значення лексикалізованої структури модифікують двома способами: міжмовною антонімією; або зміною перспективи з наслідку події на власне інцидент.

Міжмовну антонімію, що полягає у відтворенні змінного і постійного складників лексикалізованої конструкції оригіналу компонентами з протилежним значенням (Антонюк et al., 2023), ілюстровано такою парою заголовків, пор.: *Ukraine war: What will Russia's losses mean for Putin?* (BBC 12 вер. 2022) – *Як успіхи України у війні загрожують Путіну?* (BBC 13 вер. 2022). Значення англійськомовної лексикалізованої конструкції *Russia's losses*, що в цитованому заголовку оригіналу позначає російські втрати, передають антонімічною конструкцією *успіхи України*, позаяк для

міжнародного читача важливіше дізнатися про російські поразки, а для українського – про національні здобутки.

Зміна перспективи з наслідку події на власне інцидент супроводжується граматикалізацією в перекладі відповідника лексикалізованої конструкції оригіналу. У цьому випадку граматикалізацію представлено підрядною з'ясувальною структурою на позначення власне події, пор.: *Meghan: Duchess of Sussex tells of miscarriage 'pain and grief'* – *Меган Маркл зізналася, що втратила другу дитину* (BBC 25 лист. 2020). Лексикалізовану розширену конструкцію *miscarriage 'pain and grief'* на позначення наслідку події – переривання вагітності – відтворено граматикалізованою підрядною з'ясувальною структурою *що втратила другу дитину*, котра вказує на власне подію, яка не входила до картини світу більшості українських читачів видання. Зворотну зміну перспективи із зображення події на її наслідок демонструють лексикалізовані структури на позначення стихійних лих або ситуацій незвичних для українського читача, напр., *lightning charger* – *революційна деталь*; *rare tornado* – *потужний торнадо*; *uncontrolled fires* – *кошмарне літо*. Структуру оригіналу *uncontrolled fires* на позначення лісових пожеж як природнього лиха, витлумачено зі зміною перспективи на стан довкілля конструкцією *кошмарне літо*, пор.: *Greece wildfires: Hundreds more evacuated as uncontrolled fires rage* – *Пожежі в Греції: прем'єр каже про "кошмарне літо"* (BBC 08 сер. 2021).

Перекладацька модель узагальнення значення складників лексикалізованих конструкцій оригіналу спирається на три рівні категоризації: *базовий*, що подає інформацію на рівні сенсомоторного сприйняття; *субординатний*, який вказує на конкретні вияви об'єкта; *суперординатний*, пов'язаний з абстрактним або загальним поняттям (Rosch, 1978, pp. 28-40). Ужиті в нашій розвідці символи < > позначають ментальний складник конструкцій, що перебуває в людській пам'яті й не позначений у тексті.

З огляду на перехід у перекладі семантики елементів лексикалізованих структур оригіналу з одного рівня категоризації на інший, виокремлюємо два різновиди перекладацької узагальнювальної моделі: *базово-суперординатний*, за якого значення одиниць оригіналу узагальнюють в тлумаченні до абстрактних/загальних понять; *субординатно-базовий*, коли конкретні одиниці оригіналу відтворюють мовними засобами на позначення осяжних органами чуття об'єктів, явищ чи осіб. Вибір у перекладі рівнів

категоризації, позначуваних змінними або постійними складниками англійських лексикалізованих конструкцій, залежить від картини світу англійсько- й українськомовних читачів, котрі мають спільні й відмінні фрагменти, пов'язані зі специфікою історії і нинішнього побутування носіїв різних мов.

Згідно з базово-суперординатним різновидом перекладацької узагальнювальної моделі рівень категоризації змінних складників лексикалізованих конструкцій оригіналу узагальнюють до суперординатного. Водночас лексикалізовані конструкції, до якої входять такі змінні компоненти, висувають на початок перекладеного заголовка, пор.: *Queen of Barbados - but just for one last day – "Розлучення" по-королівськи. Єлизавета II більше не буде головою Барбадосу* (BBC 29 лист. 2021). Змінний складник базового рівня, позначений іменником *Queen* <титул монарха> у складі лексикалізованої онімної конструкції оригіналу *Queen of Barbados*, у перекладі узагальнено до суперординатного рівня *головою* <керівник країни>, позаяк титул особи вже позначено прислівником *по-королівськи* на початку заголовка тлумачення.

Відповідно до субординатно-базового варіанту перекладацької узагальнювальної моделі рівень категоризації постійних складників лексикалізованих конструкцій оригіналу змінюється в тлумаченні із субординатного на базовий, пор.: *Van Gogh's Sunflowers back on display after oil protesters threw soup on it – Легендарну картину Ван Гога залили супом. Усе заради клімату* (BBC 14 жов. 2022). Попри те що постійний складник субординатного рівня *Sunflowers* <назва картини> імпліцитно позначає витвір художника в лексикалізованій онімній конструкції *Van Gogh's Sunflowers*, у тлумаченні це значення узагальнюють, передаючи одиницею *картина* <загальна назва>, що позначає об'єкт на базовому рівні категоризації. Вказане узагальнення зумовлено тим, що назва витвору мистецтва *Sunflowers* не є вкоріненою в картині світу українських читачів, а тому її замінено на загальноживаний апелятив *картина*. Подібним чином постійний елемент *submersible*, що здійснює категоризацію субординатного рівня <різновид човна> в конструкції *Titanic tourist submersible*, узагальнено відтворено на базовому рівні *човен* <транспорт> у перекладеній лексикалізованій структурі *підводний човен*. Ще одним прикладом застосування субординатно-базового різновиду перекладу слугує переклад лексикалізованої конструкції оригіналу *Israel-Gaza violence*. У ній іменник

Gaza <територія> активує субординатний рівень категоризації, тоді як у перекладеній структурі *ізраїльсько-палестинський конфлікт* прикметник *палестинський* <національність> співвідноситься з базовим рівнем категоризації завдяки більш широкому значенню.

Перекладацьку модель конкретизації значення лексикалізованих конструкцій оригіналу представлено *базово-субординатним різновидом*, який залучає зсув категоризації з базового рівня в оригіналі на субординатний у тлумаченні (Rosch, 1978, pp. 28-40). Базово-субординатний різновид конкретизації перекладу лексикалізованих конструкцій поділяється на два підвиди: конкретизація значення змінного складника англійської лексикалізованої структури в перекладі; та спрощення англійської лексикалізованої конструкції до її незмінного складника в тлумаченні.

Конкретизація значення змінного складника лексикалізованої конструкції оригіналу відбувається в разі, коли той позначає речі, що не входять до картини світу українців. Наприклад, королівські титули замінюють іменами їхніх носіїв, пор.: *Duchess of Cambridge releases photos of visit to army training – Герцогиня Кейт показала фото з армійських навчань* (BBC 25 чер. 2022). У цитованих заголовках лексикалізована конструкція оригіналу *Duchess of Cambridge* змінює в перекладі свій складник базового рівня (*Duchess of*) *Cambridge* <національний титул> на компонент субординатного рівня <ім'я титулянта> *Кейт*, оскільки в картині світу українців відсутнє розрізнення королівських осіб за титулами. Конкретизацію змінних складників лексикалізованих структур також відображено низкою додаткових прикладів: <таємничі> *mysterious plants* – <щойно відкриті> (раніше) *невідомі рослини*; <назва міста> *Plymouth shooting* – <інтенсивність дії> *масова стрілянина*.

Спрощення лексикалізованої конструкції оригіналу до незмінного відповідника у відтворенні зумовлено потребою ідентифікації окремої знаменитості з-поміж решти відомих осіб, пор.: *Ukraine War: Zelensky adviser resigns over Dnipro remarks – Арестович пішов у відставку. У чому суть скандалу* (BBC 17 січ. 2023). Лексикалізовану апелятивну конструкцію *Zelensky adviser*, що на базовому рівні категоризації позначає маловідомого міжнародній аудиторії радника Зеленського, у перекладі відтворено на субординатному рівні незмінним компонентом лексикалізованої структури <радник офісу президента> *Арестович*. Згаданий незмінний елемент не лише вказує українським читачам на радника президента, а й допомагає їм

відрізнити його від решти знаних осіб. Подібним чином значення лексикалізованих конструкцій *the frontline city* та *Ukrainian spy chief* із двох різних заголовків оригіналу на базовому рівні категоризації конкретизують у перекладі до незмінних компонентів на субординатному рівні відповідно <назва міста> *Куп'янськ* і <прізвище керівника розвідки> *Буданов*. Вказану модель також задіяно у випадках конкретизації для українського загалу істоти або неістоти, напр., *Ukraine president* – <прізвище президента> *Зеленський*; *Wagner boss* – <керівник організації> *Пригожин*; *video game* – <назва гри> *Tempic*; *(embattled) eastern town* – <назва міста> *Авдіївка*.

Лексикалізовану конструкцію оригіналу, що позначає керівника компанії, у перекладі перетворюють у цільну через метонімізацію завдяки позначенню відомої українцям фірми, пор.: *Leave if you can to save energy - Ukraine power boss* – "Внесок у перемогу" <організація> *ДТЕК просить українців перезимувати за кордоном* (BBC 19 лист. 2022). Лексикалізовану апелятивну конструкцію *Ukraine power boss*, що на базовому рівні категоризації <керівник організації> вказує на невідомого очільника енергокомпанії, відтворено цільною конструкцією субординатного рівня <організація> *ДТЕК*. Заміна позначення керівника компанії на іменування його компанії свідчить про використання метонімії, а абревіатура *ДТЕК* входить до картини світу більшості українських читачів. Перетворення лексикалізованих структур у цільні завдяки метонімізації ілюстровано низкою таких прикладів: *Ukraine troops* – <військове формування країни> *ЗСУ*; *Zelensky's government* – <державна спецслужба> *СБУ*, пор.: *Avdiivka: Ukraine troops leave embattled eastern town* – *Авдіївка впала - ЗСУ залишили місто. Які це матиме наслідки для України та для фронту* (BBC 17 лют. 2024). У вищевказаній парі заголовків лексикалізовану конструкцію на позначення українських військ *Ukraine troops* відтворено цільною структурою, яка йменує збройні сили як організацію за допомогою абревіатури *ЗСУ*.

За перекладацької моделі граматикалізації лексикалізовані структури оригіналу відтворюють граматикалізованими прийменниковими конструкціями на позначення ВМІСТИЩА чи підрядними означальними структурами, що йменують властивості суб'єкта. Відповідно перекладацька модель граматикалізації поділяється на два різновиди: *на позначення ВМІСТИЩА та властивостей*.

За різновиду ВМІСТИЩА лексикалізовані конструкції оригіналу із загальними іменниками на позначення сутностей трансформуються в перекладі в граматикалізовані прийменникові структури. Прийменник *у/в* у перекладі вказує на ВМІСТИЩЕ (CONTAINER), що репрезентує тривимірний простір (Johnson, 1987), з яким співвідноситься семантика назв країн і міст. Наприклад, лексикалізовані апелятивні конструкції *Turkey earthquake* та *Greece wildfires*, які імплікують ВМІСТИЩЕ завдяки назвам країн, у перекладі витлумачено прийменниковими конструкціями *у Туреччині* й *у Греції*, де прийменник *у* сполучається з назвами держав, експлікуючи ВМІСТИЩЕ. Більш докладне відтворення лексикалізованих апелятивних конструкцій оригіналу граматикалізованими прийменниковими структурами ілюстровано таким прикладом: пор.: *Russian court orders oldest civil rights group Memorial to shut – У Росії закрили найстарішу правозахисну групу "Меморіал". Чому це важливо?* (BBC 28 груд. 2021). У цитованих заголовках лексикалізовану апелятивну конструкцію оригіналу на позначення російського суду *Russian court* відтворено граматикалізованою прийменниковою структурою *у Росії*, котра йменує країну, експлікуючи ВМІСТИЩЕ. Подібної граматикалізації зазнають лексикалізовані структури на позначення протестів і місцевих жителів, пор.: *Russia protest – у Росії; Inuit Greenlanders – у Гренландії*. У наведених прикладах прийменник *у* поєднується з назвами держав експлікуючи ВМІСТИЩЕ.

За атрибутивного різновиду граматикалізації змінні елементи англійських лексикалізованих структур на позначення осіб чи абстрактних сутностей перекладають підрядними означальними конструкціями, котрі докладніше описують індивідуумів/сутності трьома-п'ятьма компонентами на позначення їхніх характеристик для українських читачів, пор.: *Scientists pick up shock waves from colliding galaxies – "Баси Всесвіту". Астрономи побачили хвилі, що викривляють простір і час* (BBC 29 чер. 2023). Змінний елемент оригіналу *shock* у складі лексикалізованої конструкції *shock waves* перекладено граматикалізованою підрядною означальною конструкцією *що викривляють простір і час*, щоб пояснити українським читачам особливості згаданих хвиль та акцентувати на цьому їхню увагу.

Змінні елементи лексикалізованих конструкцій оригіналу, які вживаються в іронічному або метафоричному значенні, перекладаються трикомпонентними підрядними означальними структурами. Атрибутивні тлумачення не лише розгорнуто пояснюють суть події, а й ефективно

утримують увагу українських читачів, пор.: *Bihar: How an Indian woman tracked down her daughter's 'dead' rapist* – Жінка в Індії викрила твалтівника доньки, який інсценував свою смерть (BBC 13 лют. 2023). У багатокомпонентній лексикалізованій атрибутивній конструкції оригіналу *her daughter's 'dead' rapist* змінний складник 'dead' узято в лапки з огляду на його метафоричне значення, адже згаданий злочинець довгий час вдавав свою смерть, про що йдеться у тексті: *Investigations concluded that Niraj Modi had faked his death and both father and son had forged documents to get a death certificate*. У наведеному висловленні транзитивна конструкція *had faked (his) death* "вдав власну смерть" вказує на ісценування власної загибелі злочинцем на ім'я *Niraj Modi*. Відповідно змінний складник 'dead' в українському заголовку відтворено граматикалізованою означальною конструкцією *який інсценував свою смерть* для пояснення українським читачам суті події, тоді як довгі препозитивні конструкції не характерні для української мови.

Висновки та перспективи подальших досліджень. Морфосинтаксичні лексикалізовані конструкції утворюють внаслідок поєднання двох складників: постійного, який зберігається у всіх контекстах, і змінного, вживання якого залежить від ситуації. Їхній переклад здійснюється за чотирма семантичними моделями: зміни перспективи; узагальнення і конкретизації лексичного значення змінних або постійних складників лексикалізованих структур; їхньої граматикалізації. За моделі зміни перспективи відбувається зміщення фокусу уваги з одних характеристик референта в оригіналі на інші в перекладі за допомогою відмінного прикметника або іменника. Під час застосування узагальнювальної моделі семантика складників лексикалізованих структур оригіналу зміщується з базового рівня категоризації на суперординатний, або з субординатного на базовий, тоді як за моделі конкретизації – з базового на субординатний рівень. Вказані переходи семантики компонентів між рівнями категоризації зумовлені специфікою картин світу англійсько- й українськомовних читачів, які мають певні відмінні елементи, пов'язані зі специфікою історії і нинішнього побутування. За моделі граматикалізації лексикалізовані одиниці оригіналу відтворюють прийменниковими конструкціями, що позначають ВМІСТИЩЕ, і підрядними означальними структурами, що деталізують характеристики істоти чи неістоти.

Перспективи подальшого дослідження вбачаємо у виокремленні моделей перекладу нееквівалентних граматикалізованих і синтагматичних

конструкцій на матеріалі англійськомовних заголовків інших провідних новинних видань.

ДЖЕРЕЛА

1. Антонюк, Г., Балашова, Т., & Ткачів, М. (2023). Способи відтворення синтаксичних конструкцій при перекладі з англійської мови на українську. *Наукові записки Національного університету Острозька академія: Серія Філологія*, 19 (87), 20–25. <https://journals.oa.edu.ua/Philology/article/view/3921>
2. Білик, О., Подоляк, З. (2020). Образні порівняльні конструкції та способи їх відтворення в українських перекладах (на матеріалі роману Дж. Мартіна "Гра престолів"). *Вісник Міжнародного гуманітарного університету. Філологія*, 3(46), 124–128. <https://doi.org/10.32841/2409-1154.2020.46-3.29>
3. Шилінська, І., Штохман Л., Молотай Л., (2023). Лексико-синтаксичні особливості перекладу науково-технічної статті. *Вчені записки Таврійського національного університету імені В. І. Вернадського, Серія: Філологія. Журналістика*, 1(2), 221–225. <https://doi.org/10.32782/2710-4656/2023.2.1/38>
4. Albright, A. (2003). Islands of Reliability for Regular Morphology: Evidence from Italian. *Language*. Vol. 78. P. 684-709.
5. Benigni, V. (2015). Paradigmatic List Constructions. Patterns and Functions. *Studi Slavistici*. P. 209–237. https://doi.org/10.13128/Studi_Slavis-17977
6. Bidgood, A., Pine, J., Rowland, C., Sala, G., Freudenthal, D., & Ambridge, B. (2021). Verb argument structure overgeneralisations for the English intransitive and transitive constructions: grammaticality judgments and production priming. *Language and Cognition*, 13 (3), 397–437. <https://doi.org/10.1017/langcog.2021.8>
7. Chen, Y., Conroy, N. J., & Rubin, V. L. (2015). News in an online world: The need for an “automatic crap detector.” *Proceedings of the Association for Information Science and Technology*, 52(1), 1–4. <https://doi.org/10.1002/pra2.2015.145052010081>
8. Croft, W. (2022). *Morphosyntax: Constructions of the World's Languages*. Cambridge: Cambridge University Press.
9. Dąbrowska, E. (2010). *Language, mind and brain*. Edinburgh: Edinburgh University Press.
10. Gunawan, H., & Sari, P. (2023). Semantic Review on The Reformulation As The Form of Clarification in Appositional Constructions. *English Review: Journal of English Education*, 11(1), 203–210. <https://doi.org/10.25134/erjee.v11i1.7675>
11. Hilpert, M. (2021). *Ten Lectures on Diachronic Construction Grammar*. Leiden, The Netherlands: Brill. doi: <https://doi.org/10.1163/9789004446793>
12. Hoffmann, T. (2022). *Construction Grammar*. Cambridge: Cambridge University Press.
13. Ivanytsia, I. (2020). Translation of German language participial constructions into Ukrainian based on official and business discourse texts. *SWorldJournal*, 04-04, 104–108. <https://doi.org/10.30888/2663-5712.2020-04-04-055>
14. Jiang, C., & Wen, X. (2022). Constructional network at work in second language acquisition. *Asian-Pacific Journal of Second and Foreign Language Education*. 7(1). <https://doi.org/10.1186/s40862-022-00140-x>
15. Jiang, X. (2019). Challenges and Strategies in the Translation of News Headlines: A Cross-Cultural Perspective. *Studies in Literature and Language*. 19(1). P. 37–41. <https://doi.org/10.3968/11275>
16. Kuiken, J., Schuth, A., Spitters, M., & Marx, M. (2017). Effective Headlines of Newspaper Articles in a Digital Environment. *Digital Journalism*, 5(10), 1300–1314. <https://doi.org/10.1080/21670811.2017.1279978>

17. Leleka, T., Prykhodko, V., Plakhotniuk, N., Stakhmych, Y., & Chukhno, T. (2023). Peculiarities of translation of comparative constructions in English-language popular science discourse. *Amazonia Investiga*, 12(61), 342-347. <https://doi.org/10.34069/AI/2023.61.01.34>
18. Mohammed, A. A.-M., & Kadhim, B. J. (2023). Pragma-Translation Strategies of Emphasis Constructions in the Holy Quran. *European Journal of Language and Culture Studies*, 2(3), 6–14. <https://doi.org/10.24018/ejlang.2023.2.3.93>
19. Paul, W., Lu, Y. & Lee, T. (2020). Existential and locative constructions in Mandarin Chinese. *The Linguistic Review*, 37(2), 231-267. <https://doi.org/10.1515/tlr-2019-2043>
20. Potapenko, S. (2021). Globalising and localising translation strategies from rhetorical perspective: Rendering English headlines into Ukrainian. *SHS Web of Conferences*. 105, 02001. <https://doi.org/10.1051/shsconf/202110502001>
21. Rosch, E. (1978). Principles of categorization. In Allan Collins & Edward E. Smith (eds.), *Readings in Cognitive Science, a Perspective from Psychology and Artificial Intelligence*. Morgan Kaufmann Publishers. P. 312-322
22. Rudanko, J., & Rickman, P. (2022). Analyzing the Gerundial Patterns of prevent: New Corpus Evidence from Recent English. *Canadian Journal of Linguistics/Revue Canadienne de Linguistique*, 1–17. <https://doi.org/10.1017/cnj.2022.4>
23. Speranza, G., Pia, M., & Monti, J. (2023). Towards terminological resources tailored to the users' needs: Terminology extraction based on appositive constructions. *Digital Scholarship in the Humanities*, 38(Supplement 1), 83–92. <https://doi.org/10.1093/llc/fqad024>
24. Spyropoulos, V. (2023). The Development of Absolute Participial Constructions in Greek. In: Lavidas, N., Bergs, A., van Gelderen, E., Sitaridou, I. (eds) *Internal and External Causes of Language Change*. Palgrave Macmillan, Cham. https://doi.org/10.1007/978-3-031-30976-2_3
25. Thunes, M. (2017). The concept of “translation unit” revisited. *Bergen Language and Linguistics Studies*. 8(1). P. 241-259. <https://doi.org/10.15845/bells.v8i1.1331>
26. Tomasello, M. (2000). First steps toward a usage-based theory of language acquisition. *Cognitive Linguistics*. Vol. 11, №1/2. P. 61-82.
27. Ungerer, T., & Hartmann, S. (2023). *Constructionist Approaches: Past, Present, Future*. Cambridge: Cambridge University Press.
28. Van Dijk, T. A. (1988). *News as Discourse*. Hillsdale: Lawrence Erlbaum Associates.

REFERENCES

1. Antoniuk, H., Balashova, T., & Tkachiv, M. (2023). Sposoby vidtvorennia syntaksychnykh konstruktsii pry perekladi z anhliiskoi movy na ukrainsku. *Naukovi zapysky Natsionalnoho universytetu "Ostrozka akademiia"*: Seriiia “Filolohiia”, 19(87), 20–25 (in Ukrainian). <https://journals.oa.edu.ua/Philology/article/view/3921>
2. Bilyk, O., Podoliak, Z. (2020). Obrazni porivnialni konstruktsii ta sposoby yikh vidtvorennia v ukrainskykh perekladakh (na materiali romanu Dzh. Martina "Hra prestoliv"). *Visnyk Mizhnarodnoho humanitarnoho universytetu*. Filolohiia, 3(46), 124–128. (in Ukrainian). <https://doi.org/10.32841/2409-1154.2020.46-3.29>
3. Shylinska, I., Shtokhman L., Molotai L., (2023). Leksyko-syntaksychni osoblyvosti perekladu naukovo-tekhnichnoi statti. “*Vcheni zapysky Tavriiskoho natsionalnoho universytetu imeni V. I. Vernadskoho*”, Seriiia: “Filolohiia. Zhurnalistyka”, 1(2), 221–225. (in Ukrainian). <https://doi.org/10.32782/2710-4656/2023.2.1/38>
4. Albright, A. (2003). Islands of Reliability for Regular Morphology: Evidence from Italian. *Language*. Vol. 78. P. 684-709.
5. Benigni, V. (2015). Paradigmatic List Constructions. Patterns and Functions. *Studi Slavistici*. P. 209–237. https://doi.org/10.13128/Studi_Slavis-17977
6. Bidgood, A., Pine, J., Rowland, C., Sala, G., Freudenthal, D., & Ambridge, B. (2021). Verb argument structure overgeneralisations for the English intransitive and transitive constructions:

- grammaticality judgments and production priming. *Language and Cognition*, 13 (3), 397–437. <https://doi.org/10.1017/langcog.2021.8>
7. Chen, Y., Conroy, N. J., & Rubin, V. L. (2015). News in an online world: The need for an “automatic crap detector.” *Proceedings of the Association for Information Science and Technology*, 52(1), 1–4. <https://doi.org/10.1002/pra2.2015.145052010081>
8. Croft, W. (2022). *Morphosyntax: Constructions of the World's Languages*. Cambridge: Cambridge University Press.
9. Dąbrowska, E. (2010). *Language, mind and brain*. Edinburgh: Edinburgh University Press.
10. Gunawan, H., & Sari, P. (2023). Semantic Review on The Reformulation As The Form of Clarification in Appositional Constructions. *English Review: Journal of English Education*, 11(1), 203–210. <https://doi.org/10.25134/erjee.v11i1.7675>
11. Hilpert, M. (2021). *Ten Lectures on Diachronic Construction Grammar*. Leiden, The Netherlands: Brill. doi: <https://doi.org/10.1163/9789004446793>
12. Hoffmann, T. (2022). *Construction Grammar*. Cambridge: Cambridge University Press.
13. Ivanytsia, I. (2020). Translation of German language participial constructions into Ukrainian based on official and business discourse texts. *SWorldJournal*, 04-04, 104–108. <https://doi.org/10.30888/2663-5712.2020-04-04-055>
14. Jiang, C., & Wen, X. (2022). Constructional network at work in second language acquisition. *Asian-Pacific Journal of Second and Foreign Language Education*. 7(1). <https://doi.org/10.1186/s40862-022-00140-x>
15. Jiang, X. (2019). Challenges and Strategies in the Translation of News Headlines: A Cross-Cultural Perspective. *Studies in Literature and Language*. 19(1). P. 37–41. <https://doi.org/10.3968/11275>
16. Kuiken, J., Schuth, A., Spitters, M., & Marx, M. (2017). Effective Headlines of Newspaper Articles in a Digital Environment. *Digital Journalism*, 5(10), 1300–1314. <https://doi.org/10.1080/21670811.2017.1279978>
17. Leleka, T., Prykhodko, V., Plakhotniuk, N., Stakhmych, Y., & Chukhno, T. (2023). Peculiarities of translation of comparative constructions in English-language popular science discourse. *Amazonia Investiga*, 12(61), 342–347. <https://doi.org/10.34069/AI/2023.61.01.34>
18. Mohammed, A. A.-M., & Kadhim, B. J. (2023). Pragma-Translation Strategies of Emphasis Constructions in the Holy Quran. *European Journal of Language and Culture Studies*, 2(3), 6–14. <https://doi.org/10.24018/ejlang.2023.2.3.93>
19. Paul, W., Lu, Y. & Lee, T. (2020). Existential and locative constructions in Mandarin Chinese. *The Linguistic Review*, 37(2), 231–267. <https://doi.org/10.1515/tlr-2019-2043>
20. Potapenko, S. (2021). Globalising and localising translation strategies from rhetorical perspective: Rendering English headlines into Ukrainian. *SHS Web of Conferences*. 105, 02001. <https://doi.org/10.1051/shsconf/202110502001>
21. Rosch, E. (1978). Principles of categorization. In Allan Collins & Edward E. Smith (eds.), *Readings in Cognitive Science, a Perspective from Psychology and Artificial Intelligence*. Morgan Kaufmann Publishers. P. 312–322
22. Rudanko, J., & Rickman, P. (2022). Analyzing the Gerundial Patterns of prevent: New Corpus Evidence from Recent English. *Canadian Journal of Linguistics/Revue Canadienne de Linguistique*, 1–17. <https://doi.org/10.1017/cnj.2022.4>
23. Speranza, G., Pia, M., & Monti, J. (2023). Towards terminological resources tailored to the users’ needs: Terminology extraction based on appositive constructions. *Digital Scholarship in the Humanities*, 38(Supplement 1), 83–92. <https://doi.org/10.1093/llc/fqad024>
24. Spyropoulos, V. (2023). The Development of Absolute Participial Constructions in Greek. In: Lavidas, N., Bergs, A., van Gelderen, E., Sitaridou, I. (eds) *Internal and External Causes of Language Change*. Palgrave Macmillan, Cham. https://doi.org/10.1007/978-3-031-30976-2_3

25. Thunes, M. (2017). The concept of “translation unit” revisited. *Bergen Language and Linguistics Studies*. 8(1). P. 241-259. <https://doi.org/10.15845/bells.v8i1.1331>
26. Tomasello, M. (2000). First steps toward a usage-based theory of language acquisition. *Cognitive Linguistics*. Vol. 11, №1/2. P. 61-82.
27. Ungerer, T., & Hartmann, S. (2023). *Constructionist Approaches: Past, Present, Future*. Cambridge: Cambridge University Press.
28. Van Dijk, T. A. (1988). *News as Discourse*. Hillsdale: Lawrence Erlbaum Associates.

Дата надходження статті до редакції: 12.03.2024.

Прийнято до друку: 8.04.2024